

Werk- en projectenplan 2018 Natuur- en Landschappentuin te Zoetermeer

Inhoud

Werk- en projectenplan 2018 Natuur- en Landschappentuin te Zoetermeer	1
1 Inleiding	3
1.1. Kerndocument Natuurtuin	3
1.2. Uitwerking van de visie-uitgangspunten	4
1.3. Ambitieniveau van de Stichting Vrienden Natuurtuin	5
1.4. Prioriteiten voor 2018	5
1.4. Begroting 2018	6
2 Projecten	8
2.1. Project Overdracht beheer van Gemeente aan Stichting Vrienden	8
2.2. Project Participatie en werven vrienden	8
2.3. Project Educatieve agenda	9
2.4. Aantrekkelijker maken van de Natuurtuin voor bezoekers	10
2.4.1. Project Insectenweide	10
2.4.2. Project plaatsen bijenkasten	10
2.4.3. Project ijsvogelwand	11
2.4.4. Project inrichten natuurlijke speelplek bij de Natuurtuin	11
2.4.5. Project herinrichting 't Westpunt	12
3. Reguliere activiteiten Natuurtuin	13
3.1. Rondleidingen door Natuurtuingidsen	13
3.2. NLdoet en Natuurwerkdag 2018	13
3.3. Westerparkdag 2018	13
3.4. Vrijwilligerswerkzaamheden beheer en onderhoud	13
3.5. Communicatie	14
3.6. Samenwerkingsplatform Kracht van groen Zoetermeer en het onderhouden van andere netwerken	14

1 Inleiding

1.1. Kerndocument Natuurtuin

In 2015 is het Kerndocument Natuurtuin vastgesteld, waarin de uitgangspunten c.q. een visie zijn neergelegd op de toekomst van de Natuur- en Landschappentuin te Zoetermeer. De uitgangspunten voor de eerstvolgende jaren zijn:

- Kleinschalige natuur- en landschappentuin. Wisselwerking tussen natuur en landschap.
 - Intrinsieke natuur- en cultuurhistorische waarden en elementen.
 - Cultuurlandschappen in en om Zoetermeer.
 - In Zoetermeer en omgeving aanwezige grondsoorten en waterpeilen.
- Hoge mate van biodiversiteit en landschappelijke diversiteit.
 - Planten sociologische invalshoek
 - Ecosysteemdiensten
- Diversiteit door de seizoenen heen en de bijbehorende, wisselende, verschillen en mogelijkheden van beleving (alle zintuigen). Telkens weer verrassend.
- De natuurtuin in combinatie met het omliggend gebied (Westerpark) heeft veel te bieden op het vlak van gezondheid (inspirerende omgeving voor rust en beweging, voorlichting en activiteiten die daarop zijn gericht)
- Natuurlijk, divers en gefaseerd beheer gericht op in stand houden en vergroten diversiteit en duurzaamheid.
- Daar waar mogelijk en zoveel als mogelijk vasthouden aan de oorspronkelijke opzet van de tuin. Eenmalig groot onderhoud is daarvoor nodig (griend, akkers), maar daarna fijnmazig beheer nodig. Het maken van keuzes is niet uit te sluiten.
- Integraal onderdeel Westerpark (ligging, bereikbaarheid, biodiversiteit, waterbeheersing, beleid, visie, strategie, communicatie) en tegelijkertijd apart/bijzonder (toegankelijkheid, bescherming, diversiteit, beleving). Maak een duidelijkere en aantrekkelijkere overgang tussen het Westerpark en de natuurtuin. De natuurtuin moet daarbij ook zichtbaarder zijn
- Mogelijkheden voor passieve en actieve recreatie (rust, beleven, tekenen/schilderen, fotografie) en actieve recreatie (meedoen met onderhoud en beheer, kennisoverdracht, onderzoek, trouwerij, horeca).
- Daarvoor is meer bekendheid en zichtbaarheid van de natuurtuin nodig. Waarbij wel zorgvuldig wordt omgegaan met de extra druk op de tuin die dat met zich meebrengt.
- Beheer : degelijk beheerplan, vaste beheerder en goed getrainde en deskundige vrijwilligers.

- Beheer: naast vaste beheerder, samenwerking tussen en samen optrekken van gemeente, vrijwilligers, gebruikers, natuur- en milieuorganisaties, groenonderwijs.
- Wel centrale coördinatie voor het beheer.
- Educatie: samenwerking gemeente, vrijwilligers, bewoners, gebruikers, natuur- en milieuorganisaties, algemeen onderwijs (scholen) / groenonderwijs en aanbieden van stages.
- Organisatie & beleid: onderdeel van nieuw gemeentelijk beleid in ontwikkeling, waarbij accent meer op toenemende participatie en verantwoordelijkheid en sturing van burgers.
- Organisatie & beleid: onderdeel beleid en voorzieningen van team Groen Spelen Leren.
- Rol gemeente: regisseur op afstand, facilitator en medefinancier.
- Algemeen: voor alle geïnteresseerde burgers van Zoetermeer. Specifiek: maatwerk voor specifieke doelgroepen.
- Samenwerking tussen verschillende partijen met verschillende en aanvullende vormen van kennis en deskundigheid.

1.2 Uitwerking van de visie-uitgangspunten

De uitwerking van de uitgangspunten uit het Kerndocument vergt een meerjarenperspectief. In de eerste twee jaar na de oprichting van de Stichting Vrienden zijn de activiteiten gericht geweest op:

1. Het wegwerken van het achterstallig onderhoud in de Natuurtuin. De gemeente Zoetermeer heeft zowel in 2016 als 2017 aanzienlijke investeringen verricht in het wegwerken van het achterstallig onderhoud. De fase van het achterstallig onderhoud kan begin 2018 als afgerond worden beschouwd.
2. Het verbeteren van zowel de horizontale als verticale verhoudingen en zichtlijnen in de Natuurtuin door middel van snoeien en dunnen van bomen met als doel de Natuurtuin een meer open karakter te geven;
3. Het aantrekkelijker maken van de Natuurtuin voor bezoekers door onder meer het plaatsen van een insectenhotel en het transformeren van de verwilderingshoek in een insecten weide.

In het jaarverslag 2015/2016 en in het jaarverslag 2017 is verslag gedaan over de activiteiten in de eerste jaren van het meerjarenplan. De initiële fase is nu grotendeels achter de rug, met één uitzondering. Deze uitzondering betreft de overdracht van het beheer van de Natuurtuin door de gemeente Zoetermeer aan de Stichting Vrienden. De overdracht van het beheer is als project voor 2018 beschreven. Nu is vervolgens een structurele uitwerking van de visie in het Kerndocument Natuurtuin aan de orde.

1.3 Ambitieniveau van de Stichting Vrienden Natuurtuin

Het ambitieniveau van de Stichting Vrienden Natuur- en Landschappentuin is het vorm geven aan c.q. de instandhouding van een open natuur- en landschappentuin, die ruimte biedt voor educatieve, recreatieve en natuurhistorische activiteiten en beleving. Tevens is er de ambitie de Natuurtuin een buurtfunctie de wijk Meerzicht te laten vervullen. De ambities kunnen worden samengevat als:

1. Een beheer op niveau van de Natuurtuin, zodanig dat de educatieve, recreatieve en natuurhistorische activiteiten tot hun recht kunnen komen;
2. De Natuurtuin zodanig verder ontwikkelen dat het binnen het Westerpark dé centrale plaats is op het gebied van biodiversiteit en landschappendiversiteit.
3. De Natuurtuin inclusief het Westpunt het concentratie- en uitgangspunt is voor de educatieve, recreatieve en natuurbelevingsactiviteiten in het Westerpark en in de buurt wordt ervaren als speel- en recreatiepunt.

1.4 Prioriteiten voor 2018

Op basis van de visie en uitgangspunten en de huidige situatie van de Natuurtuin is een aantal prioriteiten gesteld, die in de vorm van projecten zullen worden uitgevoerd. Voor de prioriteiten is uitgegaan van drie sporen:

1. Afronden van de initiële fase.

Nu het wegwerken van de achterstanden in het onderhoud haar beslag heeft gekregen, wil de Stichting Vrienden een beheerovereenkomst met de gemeente Zoetermeer afsluiten, waarin de diverse verantwoordelijkheden en verplichtingen zijn uitgewerkt. Voor de Stichting Vrienden is dit belangrijk om samen met de vrijwilligers vorm en inhoud te geven aan een beheer op niveau zoals de Stichting Vrienden dit beoogt.

De Stichting Vrienden beoogt samenwerking op het gebied van beheer verder te intensiveren door middel van participatie in Kracht van Groen.

2. Participatie en betrokkenheid van burgers bij de Natuurtuin.

. De Natuurtuin kan alleen als parel van de natuur in Zoetermeer blijven fungeren indien er sprake is van een grote betrokkenheid van inwoners bij de ontwikkelingen in de Natuurtuin.

In 2016 en 2017 is hiermee een belangrijke aanzet geven met het werven van vrienden en vrijwilligers. Op dit punt is er zeker nog geen eindsituatie bereikt. Daarom ligt hier een prioriteit op het werven van nieuwe vrienden en het vergroten van de participatie van burgers.

3. Natuureducatie

De Natuurtuin is niet alleen bedoeld voor passief genieten van flora en fauna, maar is ook een bron voor actieve educatie op het terrein van historie van landschappen, flora en fauna in de omgeving van Zoetermeer. Nu vinden er verschillende activiteiten plaats door o.a. e eigen natuurtuingidsen en andere milieuorganisaties plus inventarisaties. Om de activiteiten op elkaar af te stemmen en op die wijze de Natuurtuin ook grotere bekendheid en zichtbaarheid te geven, zal in 2018 intensief gezocht en gewerkt worden aan het opstellen van een agenda voor educatieve activiteiten en in het bijzonder ook actief betrekken van schoolkinderen en jeugdgroepen bij de educatie. De Stichting Vrienden moet het educatieprogramma ook meer inhoudelijk vorm geven om de maatschappelijke waarden van de natuur te duiden.

4. Aantrekkelijker maken van de Natuurtuin voor bezoekers en voor de buurt.

In dit perspectief streeft de Stichting Vrienden naar:

- a. Het transformeren van de verwilderingshoek in een insectenweide om de biodiversiteit in de Natuurtuin te vergroten; in 2017 is daartoe een belangrijke aanzet gegeven door het plaatsen van een insectenhotel en het vrijmaken van het perceel van struiken, bomen en wortels. In 2018 moet de transformatie worden afgerond met het inzaaien van mengsels van wilde planten;
- b. Het plaatsen van bijenkasten in de Natuurtuin;
- c. Het realiseren van een natuurlijke speelplek voor kinderen. In 2017 is een schetsontwerp opgesteld, dat in 2018 in overleg met bewoners in de buurt en met kinderen verder vorm moet worden gegeven. De natuurlijke speelplek moet worden gerealiseerd naast de Natuurtuin

1.4 Begroting 2018

De Stichting Vrienden is in september 2015 opgericht en beschikt nagenoeg niet over structurele inkomsten. Voor de uitvoering van de projecten wordt projectfinanciering gezocht door aanvraag bij

fondsen zoals het Zoetermeer fonds, het fonds 1818, de Pelgrimshoeve. Daarnaast zal een beroep worden gedaan op sponsors, in het bijzonder bedrijven die een relatie hebben met het Westerpark.

Voor de educatieve activiteiten zal primair worden gestreefd naar afstemming met “groene” organisaties en vrijwilligers.

Begroting 2018

Baten en lasten	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018
Baten			
Subsidie gemeente Zoetermeer	1000,00		
Landschap Zuidholland erfgoed	1000,00	1500,00	
Pelgrimshoeve	250,00	350,00	350,00
Kledingactie Climpex BV	1319,25	762,00	
Bonnen Albert Heijn Meerzicht	440,00		
Donaties	5,00	108,00	250,00
Startbijdrage Speelplek		127,50	7500,00
Crowdfunding			10000,00
Totaal baten	4014,25	2847,50	18100,00
Lasten			
Kosten oprichting stichting	567,01		
Kosten bankrekening	40,58	142,86	100,00
Inrichting en kosten webhosting/er	279,07	70,18	100,00
Afschrijvingskosten gereedschap	303,11	611,57	300,00
Materiaalkosten	177,15	276,20	200,00
Ontwerpkosten speelplek		532,15	7500,00
Onkosten vrijwilligers		181,17	250,00
Onkosten onderhoud	46,07	110,00	300,00
Realisatie speelplek		165,00	10.000
Totaal lasten	1412,99	2089,13	18750,00
Saldo	2601,26		-650
Totaal baten	4014,25	758,37	18100,00

2 Projecten

In 2015 zijn de activiteiten geconcentreerd op het tot stand komen van het Kerndocument Natuurtuin en de oprichting van de Stichting Vrienden van de Natuur- en Landschappentuin Zoetermeer. In 2016 lag het accent op enkele cruciale projecten voor de gewenste aanpassingen en het beheer van de tuin alsmede op het vorm geven aan een gemeenschap van vrienden en vrijwilligers en het opstellen van een educatieve agenda.

2.1. Project Overdracht beheer van Gemeente aan Stichting Vrienden

Analyse	De initiële fase van wegwerken achterstanden in het onderhoud van de Natuurtuin is afgerond. Er is evenwel nog geen overeenkomst tot stand gebracht tussen de Gemeente en de Stichting
Doel:	Afsluiten gebruikers- of beheerovereenkomst met de gemeente;
Financiering:	€ 250
Expertise:	Juridische, communicatieve en inhoudelijke beoordeling van risico's en beheer op lange termijn.
Projecttrekker:	Piet de Kam
Beoogde Start:	Reeds gestart in 2017
Resultaat:	Beheerovereenkomst met gemeente Zoetermeer inclusief overzicht consequenties voor de Stichting Vrienden

2.2. Project Participatie en werven vrienden

Analyse:	Betrokkenheid van burgers en vrienden is essentieel voor het behoud en de doorontwikkeling van de Natuurtuin.
Doel:	Vergroten betrokkenheid door middel van: <ul style="list-style-type: none">a. Een vrijwilligers/vriendenbijeenkomstb. Actieve benadering van bewoners Meerzicht

- c. Samenwerking met Piëzo en/of verzorgingshuizen voor activiteiten in de Natuurtuin;
- d. Fototentoonstelling in het gemeentehuis;
- e. Actieve benadering van vrijwilligers op NLdoetdag , Dag van het Westerpark en Natuurwerkdag 2018

Financiering: € 500

Expertise: Marketing/communicatiedeskundige

Projecttrekker: Marina Lurks/Ep Booneman

Beoogde start: 1 januari 2018

Gewenst resultaat: Aantal vrienden op 300 brengen, waarvan 30 actieve vrijwilligers

2.3 Project Educatieve agenda

Analyse: Gebleken is dat educatieve activiteiten rondom de Natuurtuin niet altijd op elkaar zijn afgestemd, waardoor er doublures en hiaten in de agendering optreden. Voorts is het van belang dat we ons richten op scholen, scoutinggroepen en andere groepen die zich bezig houden met activiteiten op het terrein van natuur en duurzaamheid.

Doel: Opstellen agenda educatieve activiteiten in samenwerking met IVN en andere “groene” organisaties door middel van:

- a. Een vrijwilligers/vriendenbijeenkomst;
- b. Overleg met scholen in Meerzicht en scoutinggroepen in Zoetermeer;
- c. Een inhoudelijk educatief programma voor de jongeren;

Financiering: € 500,00

Expertise: Kennis van flora en fauna en kennis van educatie

Projecttrekker : Chris Veldhuysen/Marina Lurks in overleg met Arno van Berge Henegouwen

Beoogde start: 1 januari 2018

Gewenst resultaat: Activiteitenagenda op jaarbasis voor 2018 en 2019 en een inhoudelijk educatief programma.

2.4. Aantrekkelijker maken van de Natuurtuin voor bezoekers

2.4.1 Project Insectenweide

Analyse:	Na het wegwerken van het achterstallig onderhoud en het grotendeels herstellen van de horizontale- en verticale verhoudingen en zichtlijnen in de Natuurtuin is er ruimte voor nieuwe ontwikkelingen.
Doel:	Realisatie van een insectenweide
Financiering:	De externe kosten van het volledig zaai klaar maken, het inzaaien in het voorjaar 2018 (eenjarige) en het najaar 2018 (meerjarige) van het van het gebied en de plaatsing van een nieuw informatiepaneel worden op € 5500 geschat.
	Subsidieaanvragen bij programma Zoetermeer zoemt ingediend, bij Groene Motor en bij Pelgrimshoeve
Expertise:	Deskundigen natuurontwikkeling, biodiversiteit
Projecttrekker:	Ep Booneman in samenwerking met Hans van der Smagt
Start:	reeds gestart in 2017;
Gewenst resultaat:	Insectenweide gerealiseerd.

2.4.2 Project plaatsen bijenkasten

Analyse:	De Natuurtuin biedt een uitstekende omgeving voor het plaatsen van bijenkasten en het uitvoeren van imkersactiviteiten
Doel:	Plaatsing van een aantal bijenkasten met beheer door een imker
Financiering:	€ 500
Expertise	Imkerdeskundigheid
Projecttrekker:	Joan Corver.
Start:	1 januari 2018

Resultaat: Een aantal bijenkasten geplaatst met toedeling van verantwoordelijkheden.

2.4.3. Project ijsvogelwand

Analyse: Met eenvoudige middelen kunnen de biodiversiteit en belevingswaarde van de Natuurtuin en het Westerpark van het gebied een nieuwe impuls krijgen door de aanwezigheid van de fotogenieke ijsvogel. De ijsvogel is een vogel die gek is op water. Het is een opvallende verschijning door zijn afstekende blauwe en oranje kleuren, maar ook een zeer schuwe soort die zich weinig laat zien.

Doel; Realisatie van een ijsvogelwand te zien vanuit de Natuurtuin.

Financiering Budgetaanvraag ingediend bij de gemeente

Projecttrekker: Arno van Berge Henegouwen

Start: i januari 2018

Resultaat: Een gerealiseerde ijsvogelwand.

2.4.4 Project inrichten natuurlijke speelplek bij de Natuurtuin

Analyse: Om een bezoek aan de Natuurtuin voor ouders en jongere kinderen nog aantrekkelijker te maken en de betrokkenheid bij de Natuurtuin door inwoners/organisaties/ondernemers van Meerzicht te vergroten is de inrichting van een natuurlijke speelplek gewenst.

Doel: Realisatie van een natuurlijke speelplek bij de Natuurtuin

Financiering: De kosten worden geraamd op minimaal € 30000. Een eerste verzoek om een bijdrage is bij enkele fondsen ingediend via Kracht van Groen. De rest zal uit crowdfunding moeten worden gefinancierd.

Projecttrekker: Marina Lurks in samenwerking met Hans van der Smagt en ouders uit de buurt

Start: Reeds gestart in 2017. Een eerste ontwerp is aanwezig. Het ontwerp wordt verder uitgewerkt met ouders en kinderen uit de buurt.

Resultaat: Bos naast de Natuurtuin is gereed gemaakt voor speelplek en eerste natuurlijke speelmogelijkheden zijn ingericht

2.4.5

Project herinrichting 't Westpunt

Analyse:	Het Westpunt wordt beheerd door een afzonderlijke stichting. Naar de opvatting van de Stichting Vrienden is de beheerovereenkomst voor het Westpunt niet functioneel voor de huidige situatie. Bovendien is het een combinatie van werkplek, vergaderplek en opslagplek voor gereedschap. Het geheel vormt een weinig representatief geheel. Het plaatsen van een tweede container voor de opslag van gereedschap biedt de mogelijkheid het Westpunt om te vormen tot een werk- en ontmoetingsruimte voor vrijwilligers, terwijl ook ruimte voor andere natuurorganisaties tot de mogelijkheden blijft behoren
Doel:	Opstellen van een voorstel hoe het beheer van het Westpunt bestuurlijk vorm dient te krijgen en er een gebouw met een meer representatieve functie kan komen die aansluit bij de vermelde doelen.
Financiering:	P.M.
Expertise:	Bestuurlijk/Juridische kennis plus beheermedewerker gemeente
Projecttrekker:	Ep Booneman in samenwerking met Tilly Kester en Piet de Kam
Beoogde start:	Reeds gestart in 2017
Gewenst resultaat:	Voorstel voor de organisatorische en juridische structuur van het beheer van het Westpunt inclusief voorstellen voor aanpassing van de inrichting.

3. Reguliere activiteiten Natuurtuin

Naast de projectmatige werkzaamheden vinden er doorgaande activiteiten plaats in de Natuurtuin. Te noemen zijn:

3.1. Rondleidingen door Natuurtuingidsen

Rondleidingen door Natuurtuingidsen worden al sinds vele jaren gegeven. Een groot aantal belangstellenden uit Zoetermeer en omgeving heeft deelgenomen. De rondleidingen vormen een essentieel onderdeel van het educatief programma van de stichting. Ook in 2018 staan de maandelijkse rondleidingen op de vierde zondag van de maand weer op het programma en zijn er mogelijkheden een rondleiding op verzoek aan te vragen. In de zomer zijn er enkele avondrondleidingen gepland.

3.2. NLdoet en Natuurwerkdag 2018

Het is gebruikelijk geworden dat we meewerken aan de jaarlijkse NLdoet dag en de Natuurwerkdag. Ook deze staan voor 2018 weer op het programma. Voor de voorbereidingen is een draaiboek beschikbaar. De accenten bij deze dagen ligt op het inzetten van groepen en individuele personen bij het onderhoud en beheer van de Natuurtuin. Ook bieden deze dagen mogelijkheden voor het werven van vrienden en vrijwilligers.

3.3. Westerparkdag 2018

De Stichting Vrienden participeert in de organisatie van de jaarlijkse Westerparkdag. In 2018 zal dat een bijzondere dag zijn, omdat die dag dan in het teken van het 40-jarig bestaan van de Natuurtuin zal staan. Een draaiboek wordt ontwikkeld in een samenwerkingsverband met onder meer IVN en de gemeente Zoetermeer.

3.4. Vrijwilligerswerkzaamheden beheer en onderhoud

In 2016 is een vrijwilligersorganisatie ingericht die de gemeentelijke beheerder van de gemeente ondersteunt bij de reguliere beheer- en onderhoudswerkzaamheden in de tuin. Hiervoor is een

onderhouds- en werkschema beschikbaar. De werkzaamheden van de vrijwilligers vinden plaats op de dinsdagen en zaterdag van de oneven weken. De waarde van deze werkzaamheden is onmisbaar voor een regulier onderhoud van de tuin en daarmee voor het behoud van de natuurwaarde. Daarom zal in 2018 worden getracht het aantal vrijwilligers nog verder uit te breiden. Dit is in het bijzonder nodig nadat de beheerwerkzaamheden van de gemeente Zoetermeer zijn overgenomen. Het werkschema zal dan in afstemming met de vrijwilligers moeten worden aangepast.

Op het gebied van beheer en onderhoud rekent de Stichting Vrienden weer op de inzet van medewerkers van de Knotgroep Meer en Woud bij het groot onderhoud en bij het onderhoud van de griend.

3.5. Communicatie

Er is een intensief contactkanaal opgebouwd met de lokale pers. In het Streekblad, de Postiljon en lokale edities van dagbladen zijn regelmatig publicaties te zien over ontwikkelingen in de Natuurtuin. Nieuwsbrieven worden regelmatig uitgebracht, de Facebookpagina Vrienden van de Natuurtuin en de website www.vriendenvandenatuurtuin.nl zijn operationeel. Deze activiteiten staan ook voor 2018 weer op het programma. Ook op het punt van communicatie kan de stichting nog wel versterking gebruiken. Wenselijk is een actiever gebruik van sociale media, in het bijzonder ook voor werven vrijwilligers en vrienden.

3.6. Samenwerkingsplatform Kracht van groen Zoetermeer en het onderhouden van andere netwerken

In de startbijeenkomst heeft een kerngroep in een discussie over 'Perspectief 2018+: Stichting Groen erfgoed Zoetermeer' zijn eigen opdracht geformuleerd als 'het bewonersbeheer van de grote groeninitiatieven professionaliseren als sociale ondernemingen'. Focus van de kerngroep is te komen tot een samenwerkingsverband "Groen erfgoed Zoetermeer", dat vanaf 2018 de gronden van de groeninitiatieven namens de gemeente beheert ten dienste van de groeninitiatieven. De Stichting Vrienden van de Natuur- en Landschappentuin te Zoetermeer participeert hierin en wil daar graag in 2018 verder in meewerken.

Zoetermeer kent al sinds enkele tientallen jaren een vrij unieke vorm van regulier overleg tussen de gemeente en de gezamenlijke Natuur- en Milieuorganisaties: het zogenaamde NME-overleg. De Stichting neemt sinds haar oprichting deel aan dit overleg.

De Stichting wil ook actief betrokken blijven in andere netwerken op het gebied van groen erfgoed, zoals de Groene Motor, Zuid Hollands Landschap en de Groene Cirkel Bijenlandschappen.